

Advies aan Provinciale Staten		Uw contactpersoon S. Neeskens AD/STG
Tbv Statenvergadering d.d.	15-11-2021	Doorkiesnummer +31 235145282 neeskenss@noord-holland.nl
Commissie NLG		
Datum commissievergadering	25-10-2021	
Onderwerp: Voordracht Programma Natuurnetwerk 2022		5 november 2021 1 15

Advies commissie NLG:

De Voordracht Programma Natuurnetwerk 2022 als bespreekstuk wordt doorgeleid naar PS van 15 november 2021

Uittreksel van het concept-verslag NLG 25-10-2021:

11. A-agenda Natuur

11.a Programma Natuurnetwerk 2022

De **voorzitter** heropent de commissievergadering en verwelkomt in het bijzonder de mensen op de publieke tribune, die thans weer geopend is. Zij geeft als eerste het woord aan de zeven sprekers die zich hebben aangemeld.

De **voorzitter** bedankt de sprekers alsmede de aanwezigen op de publieke tribune. De commissie gaat over tot de inhoudelijke behandeling.

Eerste termijn

De heer **Van Tiggelen** (PVV) bedankt alle sprekers. Zij hebben het standpunt van de PVV enkel versterkt. De partij is immers fundamenteel van mening dat financiële offers die van de burger worden gevraagd, doelmatig besteed dienen te worden. Zij is tegen de enorme bedragen die men wil uitgeven aan "tekentafelnatuur". Bedrijven wordt de nek omgedraaid. Waar is men mee bezig? De beginselen van behoorlijk bestuur worden aangetast, in het bijzonder het vertrouwensbeginsel. Naast smijten met belastinggeld, wat nogal doelloos is, vindt de PVV het onwenselijk dat het provinciale bestuur zich gedraagt als maatschappelijk terrorist.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) bedankt de sprekers voor hun bijdrage. Op de vraag of men meer natuur wil, zegt bijna iedereen "ja". Noord-Holland kent al ontzettend veel mooie natuurgebieden. Het CDA is daar

blij mee. Het is zeker goed voor de gezondheid van de inwoners. Wat betreft nieuwe natuur moet wel goed nagedacht worden over de vraag waarvan dat ten koste gaat. Men realiseert zich vaak onvoldoende dat het ten koste gaat van het huidige landschap, dat ook heel veel waarde heeft, en van mooie landerijen en vergezichten. De grond waarop de nieuwe natuur gerealiseerd wordt, moet ergens vandaan komen. Iemand moet die inleveren. In de praktijk leidt dit tot zeer veel onzekerheid en leed bij de grondeigenaren wier land is ingetekend als NNN, alsmede bij de omwonenden. Het zijn soms particulieren, maar in veel gevallen betreft het agrarische gezinnen die hun land moeten inleveren. Zij raken veelal hun bedrijf, de mogelijkheid om voedsel te produceren en dus hun werk en inkomen kwijt. Verhuizen naar andere locaties is in deze tijd zeer moeilijk. Het welzijn van deze mensen en de omwonenden wordt ernstig aangetast. GS geven in antwoord op vragen van het CDA aan dat bij de realisatie van het NNN de bereidheid van medewerking van grondeigenaren niet leidend is. Mevrouw Koning-Hoeve acht dit schokkend. Zijn GS bereid om veel meer aandacht te besteden aan overleg met de grondeigenaren? Zijn zij bereid om de medewerking van grondeigenaren en de praktische mogelijkheden die er zijn te laten meewegen in het uiteindelijk plan? Het kan toch nog niet zo zijn in Nederland dat de overheid de grond rücksichtslos afpakt van de grondeigenaren door onteigening? Maar helaas dreigt dat nu wel te gebeuren op diverse plekken, zoals in Laag-Holland en in de Binnenduintrand.

Mevrouw Koning-Hoeve zoomt in op de Zuid-Kennemerland Binnenduintrand, zoals het ook bij de stukken is gevoegd. Het NNN in de Binnenduintrand is duurder dan elders in de provincie in verband met het huidige grondgebruik en de hogere grondprijs. Vanuit het Rijk is in het Programma Natuur financiële ruimte geboden om maximaal 400 hectaren extra NNN in de Binnenduintrand mogelijk te maken. Er is nog geen besluit genomen over de omvang en over de wijze waarop het NNN in de Binnenduintrand versterkt gaat worden. De besluitvorming hierover is op dit moment in voorbereiding en zal naar verwachting aan het einde van dit jaar plaatsvinden. Leggen GS dit plan voor aan PS? Gaat het nu allemaal om extra NNN en zijn er ook mogelijkheden om het te verplaatsen naar andere gebieden? Kunnen GS ook toelichten waarom dat geldt juist voor de Binnenduintrand besteed moet worden? Behoort inzet elders ook tot de mogelijkheden?

Vrijdag 22 oktober jl. vond er een werkbezoek plaats. Het CDA is enorm geschrokken van de slechte mate van overleg tussen de eigenaren van de binnenduintrandlocaties en de provincie. De landeigenaren hebben in april te horen gekregen dat op hun land het NNN gerealiseerd gaat worden. Vervolgens hebben zij in een Zoom-meeting te horen gekregen dat het plan, zoals gepresenteerd door Bureau Sweco, één-op-één wordt overgenomen zonder dat er overleg mogelijk is geweest. Dat gaat dus enorm veel problemen opleveren. Paardenstallen moeten hun land inleveren, boeren moeten hun huiskavel inleveren, bollentelers moeten hun beste gronden inleveren. Het CDA verzoekt GS met klem om het rapport dat er nu ligt niet één-op-één te volgen en in gesprek te gaan met de huidige grondeigenaren. De partij is vóór realisatie van meer natuur, maar niet ten koste van alles en iedereen.

Wat zijn de feiten in de Binnenduintrand? De insprekers hebben al diverse punten genoemd. Het CDA heeft begrepen dat enkele jaren geleden reeds een ander bedrijf in overleg met de provincie een bedrijfsplan heeft opgesteld dat toekomstbestendig zou zijn, maar dat blijkt nu dus helemaal niet het geval te zijn.

De heer **Zoon** (PvdD) snapt de verbazing van het CDA niet helemaal. Reeds in 1999 is met elkaar afgesproken dat natuur het hoofddoel moet zijn van het EHS, tegenwoordig NNN. In stukken van 2015 staat dat de doelen die thans genoemd worden, bijvoorbeeld wat betreft het hooiland, toen ook zijn vastgesteld. Een en ander is dus al jaren bekend. Heeft Mevrouw Koning-Hoeve in 2015 zitten slapen?

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) merkt op dat het CDA altijd voorstander is geweest van de uitwerking van het NNN op vrijwillige basis. De EHS was vrijwillig, het NNN was bij de omzetting ook vrijwillig. Op het moment dat het verplicht werd gesteld, heeft het CDA tegengestemd. De partij meent dat de realisatie van natuur op vrijwillige basis moet geschieden. Het totale netwerk moet qua omvang zijn zoals thans is afgesproken. De locaties moeten echter kunnen wisselen, opdat mensen op vrijwillige basis moeten kunnen meewerken. Er moet dus geen sprake zijn van verplichte onteigening.

In de Binnenduinrand zijn ook een aantal paardenhouders gevestigd. Het betreft enorm veel mensen die daar hun paard gestald hebben of rijder zijn. Zij willen niet dat hun paarden weg moeten en hebben ook geen andere locatie waar zij naartoe kunnen.

De omwonenden genieten van het gebied zoals het er nu uitziet en willen niet dat het wordt aangepast. Weidelandschap is ook natuur.

Het CDA pleit ervoor om in overleg te gaan met de betrokkenen om te bezien wat men met elkaar kan doen voor de bedrijven. Het voorliggende plan van Sweco moet niet rücksichtslos worden opgevolgd.

Bij de kwelwaterpotentie zijn eveneens vraagtekens geplaatst. Het CDA zou graag zien dat daar nog extra onderzoek naar komt.

Het CDA ziet als mogelijke oplossing een herbegrenzing van het NNN, zodat enkele cruciale stukken eruit gehaald kunnen worden en op andere plekken gerealiseerd kunnen worden. Daarnaast is er de mogelijkheid om agrarisch natuurbeheer binnen NNN toe te staan. Dat is volgens het CDA echt wel een sleutel waarmee oplossingen kunnen worden gecreëerd en functies kunnen worden gecombineerd. Mevrouw Koning-Hoeve verneemt graag het standpunt van de andere fracties, ook naar aanleiding van het werkbezoek.

Wat betreft de Eilandspolder heeft het CDA gevraagd hoe Staatsbosbeheer gecontroleerd wordt op het realiseren van doelen. GS laten weten dat de natuurdoelen in veel natuurgebieden onder druk staan, maar dat dit niet te wijten is aan de kwaliteit van het beheer door Staatsbosbeheer. Hoezo speelt de kwaliteit van het beheer geen rol? Die is toch ook altijd van belang? Het CDA ontvangt hierop graag nog een toelichting. Hoe wordt Staatsbosbeheer dan wel gecontroleerd?

Op pagina 30 over onder meer de Eilandspolder, Mijzenpolder en Zeevang zeggen GS dat de duurzaamheid van agrarische bedrijfsvoering in het gebied aandacht nodig heeft. Het CDA vroeg wat daarmee precies bedoeld wordt. Het antwoord van GS luidde als volgt: *"Het betreft drie gebieden waar enerzijds een omvangrijke NNN-opgave ligt, en anderzijds nog veel agrarische ondernemers actief zijn. In de gebiedsprocessen verkennen wij met de agrariërs wat hun toekomstplannen zijn, of omschakeling naar natuurbeheer mogelijk is, en of in de ring rond de natuurgebieden mogelijkheden tot duurzamer en/of natuurvriendelijker vormen van agrarische bedrijfsvoering zijn."* Maar wat wil gedeputeerde dan nog duurzamer hebben? Denkt zij ook aan economische duurzaamheid voor boeren, zodat zij bestendig kunnen doorgaan met het beheer van het gebied?

Het CDA is wél blij dat gedeputeerde in Eilandspolder in overleg is met de agrariërs. In het stuk ziet mevrouw Koning-Hoeve de visie van de provincie op de agrariërs alleen niet terug. Komt deze aan de orde in de uiteindelijk gebiedsvisie? Zo ja, moeten de Statenleden dan nu alvast kaders meegeven voor de wijze

waarop zij die rol dan zien?

Tot slot heeft mevrouw Koning-Hoeve nog een opmerking wat betreft álle gebieden die in het stuk behandeld worden. De CDA-fractie vindt het zeer belangrijk dat er een vorm van agrarisch natuurbeheer binnen het NNN mogelijk blijft. In antwoord op haar technische vraag hierover geven GS aan dat in overleg met alle partijen een beleidslijn wordt voorbereid over dit onderwerp. Het CDA vraagt hun om echt goede en werkbare vormen van agrarisch natuurbeheer mee te nemen. Dit kan een essentiële sleutel zijn voor de realisatie van het NNN. Wordt de beleidslijn ook aan PS voorgelegd?

Tot slot geeft mevrouw Koning-Hoeve mee dat eenzijdige sturing op de kritische depositiewaarde in diverse gebieden ook als zorgpunt geldt. Hoe gaan GS daar in de toekomst mee aan de slag? Door het Planbureau voor de Leefomgeving zijn er immers ook vraagtekens bij geplaatst.

Mevrouw **Bouhlef** (SP) bedankt de sprekers. De SP vindt het Programma Natuurwerk er best goed uitzien, hoewel het voor sommige NNN-gebieden nog niet compleet duidelijk is welke maatregelen tot het beste resultaat leiden. Voorts is het jammer dat de Bossenstrategie en het tegengaan van bodemdaling niet zijn opgenomen. In het programma is overal te lezen dat de stikstofdepositie, die op NNN-gebieden en in het bijzonder op Natura2000-gebieden neerdaalt, de KDW bijna altijd overschrijdt. Er zijn zelfs Natura2000-gebieden waar geen enkele vierkante meter aan het stikstofmonster kan ontsnappen. De SP acht het raadzaam dat de maatregelen om het stikstofmonster te bestrijden de meeste voorrang krijgen. Men wil de natuur en de biodiversiteit immers behouden en versterken. De SP is benieuwd hoe gedeputeerde in de statistiekjes de rode blokjes weer blauw krijgt. In PNH30 is tot en met 2026 een bedrag van ruim €118 miljoen voor de aankoop van gronden gereserveerd. Wat is er al gekocht? Is er een volledig plan en wat is de kans op succes en kunnen de Staten het plan ontvangen?

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) constateert dat mevrouw Bouhlef (SP) niet ingaat op alle sprekers en de moeilijkheden wat betreft de omzetting naar natuur. Wat vindt zij daarvan? Moeten al die mensen maar verdwijnen en is hun welzijn niet belangrijk?

Mevrouw **Bouhlef** (SP) heeft van de voorzitter begrepen dat dit punt wordt behandeld onder agendapunt 11.b (Natuurbeheerplan).

De heer **De Wit** (VVD) maakt allereerst twee opmerkingen over het Programma Natuurwerk, alvorens hij met zijn reactie komt over de inspraak. Allereerst is het de VVD-fractie onduidelijk waarmee moet worden ingestemd. Welk besluit ligt nu voor? Het VVD heeft niet veel anders aangetroffen dan het stuk dat nu al huidig beleid is, maar dan in een ander "communicatief jasje". Klopt die lezing? Of wordt de commissie gevraagd om nu besluiten te nemen die afwijken van de eerder genomen besluiten, bijvoorbeeld in het kader van de NNN-realisatie (voorheen PNO)?

Ten tweede brengt het stuk volgens de VVD wel bepaalde informatie bij elkaar, wat an sich positief is. Eén punt is nieuw, te weten over Lokaal Doelbereik. Het is eigenlijk een manier om data te verzamelen om te meten hoe het met de natuurkwaliteit gaat. De VVD vindt dit een goede actie en heeft daar hoge verwachtingen van. Een en ander ligt ook in het verlengde van de vraag van het CDA of de effecten van het natuurbeheer zichtbaar zijn c.q. kunnen worden gemaakt. In dat kader verwacht de VVD dat Lokaal Doelbereik daar wat meer handvatten voor zal geven. De fractie kijkt derhalve reikhalzend uit naar een verdere concretisering.

In reactie op de insprekers merkt de heer De Wit op dat er naar zijn verwachting in een aantal gebieden in Noord-Holland heel veel weerstand gaat komen op het feit dat de provincie bepaalde kaders heeft vastgesteld die uiteindelijk in de praktijk moeten gaan landen. Uit de inbreng van de zeven insprekers klinkt echter groot onbegrip en een gebrek aan vertrouwen in de provincie. Dit is ergens ontstaan, terwijl heel veel dingen die de provincie besloten heeft, misschien al wel vele jaren geleden, niet diep in de samenleving zijn doorgedrongen en nu ineens heel zichtbaar worden. Enkele insprekers geven ook aan dat er geen duidelijkheid is over de feiten waarnaar gekeken wordt (bijvoorbeeld de aanwezigheid van kwelwater of de bedoeling achter vochtig hooiland). En kan het uiteindelijke doel van de natuurkwaliteit wellicht op een andere manier gehaald worden? Er is grote weerstand en geen gedeeld beeld van de feiten. Wat kan men tot dusver leren van het proces in de Binnenduinrand? Hoe kan er een soort hernieuwd nulpunt worden gevonden om met elkaar opnieuw in een open en goed gesprek naar oplossingen te zoeken? En wat kan de provincie leren voor andere gebieden waar deze discussie nu speelt of de komende jaren nog gaat spelen?

Mevrouw **Bouhlef** (SP) vraagt wat de heer De Wit vindt van de rol van de gemeente Bloemendaal? Zij had dit in principe naar de bewoners moeten communiceren, maar heeft het niet opgepakt.

De heer **De Wit** (VVD) twijfelt of hij het eens is met die stelling. Als de provincie een besluit neemt, is het niet per se aan de gemeenten om erover te communiceren, maar in eerste instantie aan de provincie zelf. De heer De Wit kan overigens niet overzien hoe dat in het verleden gebeurd is.

Mevrouw **Bouhlef** (SP) merkt op dat de bestemmingsplannen wel via de gemeenten gaan.

De heer **De Wit** (VVD) beaamt dat, maar de provincie neemt geen bestemmingsplannen aan. Voor zover dat wél gebeurt, is het aan de gemeenten om erover te communiceren. Daarover gaat de heer De Wit zich niet uitlaten. De provincie neemt beleid aan over NNN en wordt geacht hierover te communiceren.

De heer **Zoon** (PvdD) merkt op dat de kaart van Natuurnetwerk Nederland de afgelopen jaren flink geslonken is. Het plan zoals in 2012 in de Staten besproken en dat wat nu als NNN is ingetekend, zijn van een Ecologische Hoofdstructuur gegaan naar natuurstapstenen. Alle zoekgebieden zijn geslonken tot noodzaak. Alle speelruimte van toen is nu weg. Het gevolg is migratie van vooral zoogdieren tussen natuurgebieden. Deze komen vaak onneembare vestingen tegen, ook als het NNN af is. Natuurnetwerken zijn rustgebieden voor dieren en planten om bij te komen van de drang van de mens om zich het land volledig toe te eigenen. Aan de randen van aangelegde natuurgebieden heeft men te maken met spuitende boeren, megastallen, drijfmest en oprukkende verstedelijking. Hetgeen als NNN is ingetekend maar nog geen natuur is, stuit op verzet van de eigenaren. Het land is al in gebruik door de mens, die dat wat er in 1990 is afgesproken en bedacht niet graag wil nakomen. De heer Zoon snapt heel goed dat verandering lastig is, hoewel deze rode delen op de kaart al decennialang bekend zijn.

Bij de extensivering van bedrijven zal ook ruimte nodig zijn die de provincie met de Voedselvisie in de hand kan vinden. Liever biologische telers en natuurlijke paardenmaneges dan megastallen. Noodzaak en haast zijn geboden, want het resterende NNN is hard nodig en kan niet uitgesmeerd worden over een groter gebied. Natuur kan niet verplaatst worden; dit is het. Voor de laatste loodjes van de plannen van 30 jaar geleden zijn veel mensen nodig. Elke eigenaar zal persoonlijk geholpen moeten worden met maatwerk. Het opdelen van de 25 gebieden met projectleiders en regisseurs is een goede aanpak. Een goede communicatie en oplossingsgericht werken zijn nodig. De Partij voor de Dieren maakt zich hier zorgen over, want het

onteigenen van 3.280 hectaren grond is geen oplossing. Voorts maakt de partij zich zorgen over de gebiedsaanpak. Niet alles zal even vriendelijk binnen een gebiedsaanpak uitgedokterd kunnen worden. Dat werd ook duidelijk tijdens het werkbezoek aan Polder Westzaan. Bovendien staat in het NRC dat er wederom ten onrechte tien vergunningen zijn afgegeven voor uitbreiding, met extra stikstofuitstoot tot gevolg.

De heer **Kohler** (JA21) constateert dat de heer Zoon bedroefd is over het feit dat de situatie die 30 jaar geleden is vormgegeven, afkalft. Maar het komt toch geregeld voor dat men andere inzichten krijgt? De heer Kohler noemt bijvoorbeeld de bomenkap in Schoorl. Staat de heer Zoon voor die verandering van inzichten?

De heer **Zoon** (PvdD) beaamt dat men regelmatig tot andere inzichten komt. Hij gelooft echter dat er nu juist bij EHS c.q. NNN gezegd kan worden dat men sinds 1990 níét tot andere inzichten is gekomen en dat het juist extra noodzakelijk is om hetgeen toen bedacht is, uit te voeren. De heer Zoon meent derhalve dat men op dit terrein niet tot andere inzichten is gekomen. Dit wordt ook ondersteund door allerlei wetenschappelijke rapportages.

De heer Zoon komt tot slot op de motie Bescherming kwetsbaren eerst. Dit betreft de laatste strohalm. De provincie zal keuzes moeten maken in het beschermen van schaarse natuur. Lokaal Doelbereik kan hierbij helpen. De provincie zal zich daarop moeten richten zolang de natuurgeduld voortduurt.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) vraagt of de Partij voor de Dieren vindt dat cultuurhistorisch landschap ook als natuur kan worden gezien?

De heer **Zoon** (PvdD) antwoordt bevestigend. Hij verwacht dat er veel meer gepleit zal worden voor natuurinclusiviteit, niet alleen binnen Natura2000-gebieden en NNN, maar ook daarbuiten. De heer Zoon meent dat natuur, cultuur en landschap van groot belang zijn, maar dat er ook heel goed gekeken moet worden naar de afspraken die in het verleden zijn gemaakt. Deze moeten wel waargemaakt worden.

Mevrouw **Strens** (D66) bedankt de sprekers. Zij zal daar bij de behandeling van agendapunt 11.b nog kort op reageren. Ten aanzien van het Programma Natuurnetwerk 2022 merkt mevrouw Strens op dat D66 blij is met de nieuwe opzet van het stuk. De leesbaarheid is flink verbeterd ten opzichte van het oude PNO. Ook ondersteunt D66 de focus op de voortgang van de realisatie. Het instellen van het regiebureau en de aanpak van de realisatie zorgen duidelijk voor meer voortgang in de ambitie om meer natuur te realiseren. D66 vindt dit positief. De fractie blijft echter wel aandacht vragen voor het inrichten van een zorgvuldig proces en een goede communicatie met alle betrokkenen in diverse gebieden.

Er valt D66 een aantal zaken op in het Programma Natuurnetwerk. Mevrouw Strens gaat hier kort op in. Er is verschillende keren aangegeven dat het Natuurnetwerk en de Natura2000-begrenzing afwijken en dat hierdoor stukken natuur niet goed beschermd kunnen worden. Welke vervolgacties ondernemen GS hierop, zodat de natuur wél goed beschermd kan worden?

In het Programma Natuurnetwerk staat een aantal keren de zinsnede: "*Het beheer van natuur is gekoppeld aan agrarische bedrijfsvoering. De duurzaamheid van agrarische bedrijfsvoering in het gebied heeft aandacht nodig.*" Wordt hiermee bedoeld dat de huidige bedrijfsvoering niet houdbaar is in deze gebieden en dat een duurzame aanpassing noodzakelijk is? D66 zou op dit punt graag wat meer toelichting krijgen. Overall gezien vindt mevrouw Strens het belangrijk om waar nodig te kunnen sturen met onderhavig

document. Waar is het mogelijk om nog wat meer oorzaken toe te voegen waarom bepaalde hectares nog niet als natuur zijn ingericht, dan wel nog niet verworven zijn? Alsdan betreft het niet alleen een foto van de stand van nu, maar biedt het ook wat meer toelichting op de oorzaken waarom de provincie thans staat waar zij staat.

Mevrouw Strens heeft begrepen dat het doel is om middels het PNN te sturen op de voortgang van de gebiedsaanpak stikstof. Wat D66 betreft is het nu nog wat mager uitgewerkt en voldoet het niet voor de Staten om hiermee hun controlerende taak als PS naar tevredenheid te kunnen uitvoeren. Mevrouw Strens noemt als voorbeeld Westzaan, waaraan de commissie onlangs een werkbezoek heeft gebracht. In het stuk staat dat thans 0% voldoet en dat het doel voor 2025 40% betreft. PS hebben dit vastgesteld. D66 zou graag in het stuk terug willen zien wat de inzet van de provincie is om dat doel te behalen. Op basis van de gele pijlen en de processtappen is dit namelijk niet na te gaan. D66 ziet in de gebiedsgerichte aanpak stikstof het risico dat er wel gesprekken worden opgestart, maar dat deze dusdanig vrijblijvend van aard zijn dat er geen of niet tijdig richtinggevende keuzes worden gemaakt. Worden PS nog op een andere manier op de hoogte gehouden van de voortgang van het héle stikstofdossier? De heer Zoon (PvdD) refereerde al aan artikel in NRC waarin staat dat de afgelopen tijd toch vergunningen verstrekt zijn voor uitbreidingen van veehouderijen, waardoor de stikstofuitstoot mogelijk toeneemt. Ook hierop ontvangt D66 graag een reactie van het college.

De heer **Leerink** (PvdA) bedankt GS voor het heldere verhaal. Hij is het met de VVD eens dat bekeken kan worden wat er nu precies nieuw aan is. Het is in ieder geval heel prettig en helder opgeschreven. Het is ook goed om te weten dat er een slag is gemaakt met het regiebureau et cetera. In die zin krijgt een en ander op een goede manier steeds meer vorm en worden er slagen gemaakt. Desalniettemin heeft de heer Leerink ook een aantal opmerkingen. Wat NNN en stikstof betreft, zijn de doelstellingen heel concreet gemist. De PvdA mist voorts doelstellingen wat betreft bodemdaling, Bossenstrategie et cetera. Dat zou een mooie slag zijn voor de volgende keer. Een en ander wordt wel meegenomen als aandachtspunt, maar het betreft geen concreet doel. Als men echt tot een gebiedsgerichte aanpak zou willen overgaan, dan horen al die elementen er wel in. Je wil immers in samenhang naar een bepaald gebied kijken.

Wat betreft stikstof vraagt de heer Leerink of men in de doelstellingen alleen de inspanningen van de provincie terugziet of dat de inspanningen van het Rijk hierin zijn meegenomen. De insprekers memoreerden al terecht dat het toch niet zo kan zijn dat de provincie en de boeren van alles moeten doen, maar dat Tata buiten schot blijft? Met de industrie worden er op Rijksniveau afspraken gemaakt. Dan is het goed om te weten of die doelstellingen zijn meegenomen in de doelen die PS hebben gesteld of dat het gaat om hetgeen waarvoor de provincie aan de lat staat.

Dan wat betreft het proces. Hoe verder men met NNN komt, hoe lastiger het wordt. Al het laaghangend fruit is intussen wel geplukt. Het gaat dan op een aantal punten knellen. Het komt dan aan op de wijze waarop het proces wordt ingericht. Men wil veelal twee dingen: enerzijds tempo en anderzijds draagvlak. Deze twee punten zijn vaak ontzettend lastig met elkaar te combineren. Overigens zijn het niet altijd tegenstellingen. Dat was ook een van de opvallende punten tijdens het werkbezoek aan Polder Westzaan: duidelijkheid en tempo kunnen in het belang zijn van boeren en andere betrokkenen, omdat men dan weet waar men aan toe is. Misschien kan gedeputeerde nog iets meer vertellen over de vormgeving van het proces in de praktijk. Uiteindelijk moeten doelen wel gehaald worden.

Tot slot merkt de heer Leerink op dat het tempo ook voor de Partij van de Arbeid belangrijk is. Dit mag

echter niet ten koste gaan van de samenhang en kwaliteit. Door allerlei grensverleggingen kan men altijd kijken hoe er snel meer NNN kan worden gecreëerd. Het uiteindelijke doel was echter om samenhang c.q. aaneengesloten gebieden te creëren.

Mevrouw **Hoogendoorn** (CU) merkt op dat het Programma Natuurnetwerk een mooi vormgegeven rapport is, waaruit duidelijk blijkt hoever de vorderingen in de deelgebieden zijn. In de voordracht staat dat andere opgaven, zoals de Bossenstrategie en het tegengaan van bodemdaling, de komende jaren aan het Programma worden toegevoegd; dat gebeurt nu dus nog niet. De SP en de Partij van de Arbeid attendeerden hier ook reeds op. Het is een gemiste kans dat deze opgaven nog niet in het PNN zijn opgenomen. Het zou zomaar kunnen dat een bepaald NNN-gebied, dat nu met moeite is verworven, straks bos moet worden. Is het niet beter om dit integraal aan te pakken?

De ChristenUnie bedankt alle sprekers. Zij is best geschrokken van hun inbreng. Hoe kan het dat de inwoners en bedrijven voor verrassingen komen te staan, doordat er wordt bedreigd met onteigening? Kan gedeputeerde aangeven waarom dit proces zo moeizaam is verlopen? De ChristenUnie is het met het CDA eens dat het agrarisch natuurbeheer binnen het NNN mogelijk moet zijn. Graag hoort zij hoe gedeputeerde hierin staat.

De heer **Dessing** (FvD) heeft met pijn in het hart geluisterd naar de bijdrage van de diverse sprekers, die voor Forum voor Democratie pijnlijk duidelijk maken hoe de papieren spreadsheetwerkelijkheid vanuit Brussel nu vertaald wordt en doorsijpelt naar de gewone man, die de dupe wordt van dit beleid. Het is vreselijk wat er gebeurt. Het is vreselijk dat zulke mooie en historische landschappen door deze papieren spreadsheetwerkelijkheid moeten worden opgegeven. Het is wat FvD betreft een onwenselijke situatie. De heer Dessing vindt het rapport wel leesbaar. Het is overzichtelijk om per regio te zien hoe het eruitziet en wat bepaalde aandachtsgebieden zijn. Desondanks wil de heer Dessing nog even stilstaan bij het percentage stikstof en de stikstofoverschrijding. Het betreft rode vlakken waarin op sommige punten soms wel 100% van de gebieden totaal niet voldoet aan de zogeheten KDW. Is het dan vervuilde, verwoeste natuur of vervuilde, verwoeste natuur? Is het dan zo'n verontreinigde, teloorgegangene landbouwgrond? Integendeel, de landbouwers in de regio zijn al heel duurzaam bezig. De heer Dessing roept op om dat in stand te houden.

Naar aanleiding van de getallen over de stikstofdepositie (Zwanenwater, Schoorlse Duinen, Eilandspolder, Ilperveld) vraagt de heer Dessing zich in alle oprechtheid af of het werkelijk zo'n groot probleem is. Is de KDW niet een veel te strenge norm? De landbouw en het buitenland krijgen wederom de schuld voor de overschrijding. Wat FvD betreft is dat onterecht en geeft dat een vertekend beeld. Zoals in het rapport staat, wordt de KDW gebaseerd op de AERIUS-stikstofcijfers. Deze zijn in maart 2021 door GS vastgesteld. Er worden echter ook vraagtekens geplaatst bij de juistheid van de cijfers. Kunnen GS aangeven welke nieuwe inzichten inmiddels verkregen zijn over de juistheid van deze cijfers? Moet er op een andere manier naar worden gekeken? Moet het vanwege voortschrijdend inzicht toch anders worden aangepakt? Bezint eer ge begint. Beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald.

De heer **Kohler** (JA21) vraagt zich na de inbreng van de collega's steeds meer af of het doel de middelen heiligt. Vanmorgen tijdens de begrotingsbehandeling en zojuist door de sprekers en collega's zijn veel zorgen geuit waarbij JA21 zich kan aansluiten. Het zal de meeste Statenleden als natuurliefhebbers niet zijn ontgaan dat de vrouwtjesolifanten in Afrika wellicht nog deze eeuw slagtaandloos zijn. Waar slagtaanden eerder handig waren om eten te vinden en te overleven, werden de overlevingskansen van de olifanten de

afgelopen 50 jaar juist groter als ze geen slagstanden hadden. Deze razendsnelle aanpassingsevolutie is bij meer dieren en planten zichtbaar. De natuur gaat z'n eigen gang en het lokale ecosysteem verandert mee. Olifanten gebruiken hun slagstanden om bomen af te schorsen en om bijvoorbeeld wortels op de graven. In Nederland gebeurt min of meer hetzelfde. Zo'n 25 jaar geleden werd vanuit Brussel wensnatuur verordonneerd: Natura2000 werd geboren. In het vormen, omvormen, in stand houden van de natuur enzovoorts gaan alleen al in Nederland honderden miljoenen om. Vele adviesbureaus, maar ook talloze natuurorganisaties en ook wel boeren verdienen er een goed belegde boterham mee. Voor de 25 natuurgebieden in Noord-Holland volgen weer talloze onderzoeken en adviezen in de gebruikelijke broddeltaal van natuurbureaucraten met doeltypen, instandhoudingsdoelen, habitatregelingen, Bossenstrategie, koppelkansen, diepe kwellen, laterale kwellen en ga zo maar door. Door natuurondernemers worden grote gebieden omgewoeld. De bestaande ongewenste habitat wordt uitgeroeid om de gewenste habitat te vormen. Garantie op succes is er echter niet. De afgelopen twee jaar heeft de heer Kohler talloze voorbeelden gegeven van onverwachte, ongewenste gevolgen van ingrepen om wensnatuur te realiseren.

Nu liggen er weer 25 nieuwe ambitieplannen. Maneges moeten worden verjaagd, bollenbedrijven worden nu in de vierde generatie het faillissement in gedreven. Het animo voor uitkoop is nihil, zo stelt de provincie zelf vast. Bovendien is de kans op mislukking ook nog eens aanwezig en groot. Door het vernietigen van het bestaande ecosysteem gaan er sowieso veranderingen optreden. Rond maneges stikt het bijvoorbeeld van de insecten, die de hoofdvoedselbron zijn voor allerlei zangvogels en zwaluwen. De heer Kohler voorziet dat de provincie over een paar jaar weer maatregelen moet gaan nemen voor hun herstel.

De laatste jaren heeft de heer Kohler geregeld over twee problemen gesproken, te weten de ganzen en de invasieve exoot Amerikaanse vogelkers. De heer Kohler focust zich op laatstgenoemde. De Amerikaanse vogelkers is ooit ingevoerd door natuurbeheerorganisatie Staatsbosbeheer ter voorkoming van bosbranden en als bodemverbeteraar en ook wel om de groei van heide tegen te gaan. Inmiddels woekert de vogelkers op de zandgronden door het hele land. Met het stoppen van de bestrijding met glyfosaat hebben de natuurbeheerders de strijd tegen deze "bospest" in feite opgegeven en verloren. Overigens is het nog steeds wachten op de openbare excuses van bijvoorbeeld Natuurmonumenten voor het jarenlang vergiften van de bodem met deze Round-up. Deze blijven uit, want natuurbeheerders zijn niet zo handig met excuses. Niet zo handig als met het hengelen naar nieuwe subsidies.

De soortnaam "Amerikaanse" kan van deze struik worden afgehaald. Men moet de vogelkers accepteren als onderdeel van ons ecosysteem. Is dat erg? De vruchten van de vogelkers hebben een hoge voedingswaarde en is op aantrekkelijke tijden beschikbaar, bijvoorbeeld in de trektijd van zanglijsters, koperwieken en kramsvogels. Gisteren zijn er nog 16.000 kramsvogels gezien in het Noord-Hollands duinreservaat. Daarbij trekt het blad van de vogelkers allerlei insecten aan die vooral foeragerende fluiters waarderen. Kortom, deze "bospest" is misschien zo gek nog niet. De nu nog stille duinberkbossen brengen in de toekomst wellicht een kakofonie van zingende vogels voort.

De heer Kohler heeft niet alle 25 beheerplannen doorgenomen. Er zullen beslist ook goede adviezen tussen zitten. JA21 pleit er echter voor om met de ambities pas op de plaats te maken en om vooral de plannen waarvan de realiseerbaarheid onzeker is, de uitkomst ongewis is en de maatschappelijke gevolgen groot zijn, fors tegen het licht te houden. Deze moeten open besproken worden met zowel de met onteigening bedreigden als de gebruikers en de omwonenden. De provincie moet hun de kans bieden om de huidige waarde -- ecologisch, sociaal en eventueel ook economisch -- toe te lichten en hier serieus naar luisteren.

Voordat de nieuwe plannen en kaarten aan PS worden voorgelegd, raadt de heer Kohler het college aan om een tabel met "harde", "zachte" en "boterzachte", maar vooral afrekenbare resultaatverwachtingen aan de ambities toe te voegen. JA21 beluisterde dit ook al in de bijdragen van CDA en VVD.

De heer **Cardol** (GL) bedankt alle sprekers en uit zijn dank voor het werkbezoek van vrijdag 22 oktober jl. Hij heeft allereerst een positieve opmerking over de presentatie van de stukken, die het veel duidelijker maakt dan voorheen. De heer Cardol onderschrijft een aantal opmerkingen van andere fracties hierover, met name wat betreft de integraliteit en beleidsdoelen. Hij gaat op een paar zaken in.

De Stichting Duinbehoud heeft enige tijd geleden een plan ingediend bij het waterschap aangaande de Bergermeerpolder. Ze pleit voor een andere omgang met water in het gebied met consequenties voor beheer, inrichting en handhaving. Speelt dit plan een serieuze rol in het gebiedsproces aldaar?

GroenLinks kan zich de pijn van een aantal mensen in Zuid-Kennemerland goed voorstellen. Deze is niet altijd te vermijden. Een moeilijke boodschap blijft een moeilijke boodschap, maar het maakt wel veel uit hoe die gebracht wordt. Het wordt thans door de ondernemers ervaren als een dictaat zonder ruimte voor overleg, terwijl de gedeputeerde eerder vandaag nog zei dat ze volop in overleg is. De heer Cardol verneemt graag meer informatie over de wijze waarop het proces momenteel verloopt. In het gebied is sprake van verschillende situaties met ook verschillende oplossingen. GroenLinks verwacht dat er op sommige plekken winst te behalen is voor natuur, landschap én mensen als er wordt gewerkt aan een gezamenlijk plan binnen de gestelde normen. Met "mensen" bedoelt de heer Cardol ook bewoners en gebruikers. De enquête in Zuid-Kennemerland was een poging om burgers te betrekken, maar het is veel beter als bewoners en gebruikers structureel een stem in het gebiedsproces krijgen.

De heer Cardol heeft vaker een lans gebroken voor het Manpadslaangebied als ecologische verbinding tussen Leyduin en Groenendaal. Hedenavond wordt er voor de zoveelste keer over gesproken in de Raad van de gemeente Heemstede. Geld blijkt ook hier de crux. Als de provincie aldaar een robuuste, ecologische verbinding weet te creëren, draagt dat ook bij aan de opgave in Zuid-Kennemerland. De heer Cardol roept het college derhalve op om daar nog eens naar te kijken.

Het CDA vroeg naar de mening van GroenLinks over het agrarisch natuurbeheer. GroenLinks meent dat grondeigenaren en dus boeren een rol moeten kunnen spelen in het natuurbeheer en dat goed ingericht landschap belangrijk is voor natuur en biodiversiteit. Hoe die financiering precies genoemd zal worden, is minder interessant. Het is in ieder geval heel erg belangrijk dat het gaat om langjarige afspraken met de ondernemers. Uit gesprekken met mensen wordt steeds duidelijker dat een goede invulling van het Nationaal Strategisch Plan een van de voorwaarden is voor de landbouwtransitie. Voor ondernemers zijn langjarige zekerheid en ruimhartige betaling voor maatschappelijke diensten voorwaarden voor medewerking. De heer Cardol wijst in dit kader op het in de Volkskrant van vrijdag 22 oktober jl. genoemde onderzoek. Het NSP zou enorm kunnen helpen. De heer Cardol wacht met smart op een bericht hierover van het college.

Het PNN is belangrijk. Woorden zijn geduldig, maar GroenLinks is ongeduldig. Trouw kopte afgelopen week dat een op de vijf vogelsoorten in Europa met uitsterven wordt bedreigd. Het zoveelste bericht in een continue stroom aan berichten over de verwoesting van de aarde. Het provinciaal beleid heeft niet ten doel om het de mensen moeilijk te maken; het is bittere noodzaak. Men kan niet zeggen: rustig aan, dan breekt

het lijntje niet. Laat de provincie dan in ieder geval zorgen voor krachtige reddingslijnen. En laat zij naast de doemverhalen, die reëel zijn, ook zorgen voor wenkende perspectieven voor een gezonde natuur en een mooi landschap. Deze zijn immers hard nodig om veel mensen mee te krijgen in een soms ongemakkelijk proces.

De heer **Mangal** (DENK) ziet af van een bijdrage op dit punt.

De **voorzitter** geeft het woord aan gedeputeerde Rommel voor haar beantwoording.

Beantwoording door gedeputeerde **Rommel** (VVD):

Het Programma Natuurwerk betreft een voortgangsrapportage. Deze laat eigenlijk de verantwoording en de voortgang zien wat betreft de wijze waarop de provincie het Natuurnetwerk Nederland vormgeeft.

Gedeputeerde is blij met onderhavig stuk, aangezien daarmee helder is waar de provincie nu staat.

Gedeputeerde acht het belangrijk om het proces te benoemen. Een aantal fracties heeft hiernaar gevraagd. Een en ander hangt samen met de communicatie, waarop gedeputeerde dadelijk nog zal terugkomen. In de afgelopen twee jaren was er voornamelijk sprake van de voorbereidingsfase, ook de realisatiestrategie van het NNN vorm te geven. Thans gaat de provincie over naar de planfase en uiteindelijk naar de realisatiefase. Het betreft een enorm project. GS erkennen de moeilijkheid, mede naar aanleiding van het werkbezoek in Westzaan. De provincie is in 25 gebieden aan de slag. Aldaar heeft de provincie gebiedsadviseurs of projectleiders aangewezen. Nu gaat het hele overlegproces plaatsvinden.

Gedeputeerde Rommel betreurt het hoe de communicatie in Zuid-Kennemerland is verlopen. Het college heeft hier zeker van geleerd. De communicatie moet absoluut vooropstaan. De provincie heeft deze derhalve op een andere manier ingevuld.

De heer Zoon en ook andere partijen uitten hun zorgen over het feit dat de natuur overal onder druk staat. Zuid-Kennemerland betreft het eerste gebiedsproces waarmee van start is gegaan. Binnenkort heeft gedeputeerde Rommel overleg met de bestuurders in het gebied. Voorts volgt er een bijeenkomst met de raadsleden. Gedeputeerde begrijpt dat het lastig is om te zien hoe zo'n proces verloopt, mede doordat alle gebieden onderling verschillend zijn. Met alle betrokkenen wordt in overleg getreden. GS zijn dan ook blij met de insprekers die een handreiking doen om mee te denken. Het Sweco-rapport is geen blauwdruk. De provincie gaat gewoon in overleg met de verschillende bedrijven. Dit gebeurt ook één-op-één omdat het maatwerk is. Per gebied zal bekeken moeten worden wat al dan niet haalbaar is, en welke ideeën er onder de mensen zelf leven. Gedeputeerde hoopt dat de betrokkenen, zoals ook vandaag aanwezig, blijven spreken met het college.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) informeert hoe het dan mogelijk is dat haar fractie van diverse grondeigenaren in Zuid-Kennemerland heeft vernomen dat het Sweco-rapport in een Zoom-sessie is gepresenteerd, waarbij werd aangetekend dat dit het is en dat er geen veranderingen mogelijk zijn? Betrokkenen mochten zelfs geen vragen stellen.

Gedeputeerde **Rommel** (VVD) kan deze vraag niet beantwoorden, aangezien zij niet aanwezig was bij de betreffende sessie. Zij zal een en ander nagaan, maar benadrukt dat het rapport geen blauwdruk is en dat de provincie nog in overleg is over de mogelijkheden. Het betreft altijd maatwerk. Er is thans ook een taskforce ingesteld. Gedeputeerde Rommel zou de commissie NLG willen adviseren om hierover een technische briefing te organiseren, opdat duidelijk wordt dat het maatwerk betreft dat niet zomaar aan de

keukentafel wordt bedacht. Het is een heel bijzonder proces.

De heer **Kohler** (JA21) hoort gedeputeerde Rommel meermaals spreken over "overleg". Is het dan mogelijk om een staalkaart in de trant van "zacht", "boterzacht" en "hard" aan het nieuwe programma toe te voegen? Dat is bij woningplannen onder de portefeuille Ruimte, Wonen en Klimaat heel gebruikelijk.

Gedeputeerde **Rommel** (VVD) antwoordt dat het allemaal maatwerk betreft. Zij geeft als voorbeeld de Oostelijke Vechtplassen waarbij in goed overleg met alles en iedereen het oorspronkelijke idee enigszins veranderd is, opdat de paardenhouderijen aldaar konden blijven. De provincie kijkt met alle betrokkenen wat haalbaar is.

In antwoord op een vraag van het CDA geeft gedeputeerde Rommel aan dat de economische duurzaamheid ook zeker wordt meegenomen. Bij de begrotingsbehandeling gaf zij reeds aan dat als het agrarisch beheer niet haalbaar is, de ecologie ook niet haalbaar is.

De heer Kohler (JA21) wees erop dat gedeputeerde veelvuldig spreekt over "overleg". Laatstgenoemde bevestigt dat niet langer sprake is van laaghangend fruit. Het is heel ingewikkeld, maar tegelijkertijd een mooie uitdaging. De afgelopen tijd zijn er daadwerkelijk successen behaald waarbij het in overleg toch mogelijk bleek om een agrariër te behouden (middels een kavelruil).

Richting het CDA merkt gedeputeerde Rommel op dat er geen extra NNN bij komt. Per saldo blijft het op nul. De realisatie zal voor 2027 plaatsvinden.

Wat betreft de vraag of het agrarisch natuurbeheer wordt voorgelegd aan PS, merkt gedeputeerde Rommel nogmaals op dat het goed is om een technische briefing over de taskforce te organiseren. De commissie kan dan zien hoe er wordt omgegaan met agrarisch natuurbeheer.

De insprekers gaven aan dat de kwel in Zuid-Kennemerland een heel belangrijk aandachtspunt betreft. Gedeputeerde Rommel geeft aan dat hier nader onderzoek naar wordt gedaan.

De Statenleden zullen regelmatig geïnformeerd worden over de voortgang van het stikstofdossier, opdat het in de commissie behandeld kan worden. Het Programma Natuur van het Rijk betreft een separaat stuk. Het college zal op een later moment met de commissie bespreken hoe en waarvoor in fase 2 geld zal worden gevraagd.

De bodemdaling en de Bossenstrategie komen beide aan bod in het volgende PNN. Het thema bodemdaling bevindt zich thans in de lerende fase. Gedeputeerde verwacht nog dit jaar met de commissie te kunnen spreken over de Bossenstrategie. De provincie onderzoekt thans waar er nog bomen geplant kunnen worden.

Gedeputeerde beaamt dat agrarisch natuurbeheer heel belangrijk is. De kwaliteit van het natuurbeheer staat voorop. GroenLinks gaf aan dat het dan ook belangrijk is om te kijken naar langjarige zekerheden. Gedeputeerde bevestigt dat hier zeker naar wordt gekeken, omdat daarmee de haalbaarheid kan worden zeker gesteld.

De **voorzitter** constateert dat er nog enkele onbeantwoorde vragen zijn.

Mevrouw **Bouhlef** (SP) had gevraagd of er een volledig plan ligt en of de Staten dit kunnen ontvangen.

Mevrouw **Hoogendoorn** (CU) hoort gedeputeerde Rommel zeggen dat het allemaal maatwerk betreft. Op welke termijn kunnen de Staten hierover een terugkoppeling tegemoetzien?

De heer **Leerink** (PvdA) vroeg of de doelstellingen met betrekking tot stikstof alleen de inspanningen van de provincie betreffen of dat de inspanningen van het Rijk hierin zijn meegenomen.

De heer **Cardol** (GL) had nog een vraag gesteld over de Bergermeerpolder en het Manpadslaangebied. Kan gedeputeerde hier nog iets over zeggen?

Mevrouw **Strens** (D66) hoorde de gedeputeerde zeggen dat de commissie vaker geïnformeerd zal worden aangaande stikstof, waarna het met elkaar besproken kan worden. Moet het PNN gezien worden als een voortgangsrapportagemiddel waarmee de Staten ook over de stikstofaanpak worden geïnformeerd en dus de stand van zaken per gebied? Of staat het er los van? Stikstof is natuurlijk breder dan enkel natuur. Om die reden wil mevrouw Strens graag scherp hebben wat waar besproken wordt en wanneer de Statenleden informatie kunnen verwachten.

De heer **Dessing** (FvD) heeft een aanvullend op D66 een vraag over het stikstofverhaal, dat verweven is met onderhavig dossier. Kunnen GS aangeven of er inmiddels nieuwe inzichten zijn over de juistheid van de KDW-cijfers?

Beantwoording door gedeputeerde **Rommel** (VVD).

Gedeputeerde Rommel zegt dat de nieuwe inzichten er nog niet zijn. De AERIUS wordt geüpdatet. In het IPO is er nog niet over gesproken.

De Bergermeerpolder en het voorstel van Stichting Duinbehoud worden meegenomen in het gebiedsproces. Het is nog niet bekend hoeveel aankoopgronden er zijn. Het college is nog in overleg en het proces bevindt zich nog niet in een beslissend of besluitvormend stadium. Sinds twee jaar vindt de voorbereiding plaats. De gedeputeerde kan de Staten nog geen plan voorleggen.

De voortgang van het stikstofdossier zit in het PNN. Daarbuiten gebeurt heel veel. Als er ontwikkelingen zijn te melden dan gebeurt dat middels een brief aan Provinciale Staten. Collegetours zullen worden ingevuld. Daar kunnen de Staten vragen stellen. Er gebeurt veel om het stikstofdossier heen, waarover de Staten graag komen te spreken, maar wat niet in de besluitvorming zit. In de PNN gaat om de doelen die de provincie heeft vastgesteld. Wat het Rijk daarin doet, daarover vinden bij het Rijk nog de nodige overleggen en discussie plaats. Dit zijn de provinciale doelstellingen.

De **voorzitter** vraagt de commissie om in de tweede termijn in te gaan op de vraag of motie 54 'Beschermen kwetsbaren eerst' als afgedaan kan worden beschouwd.

Tweede termijn

De heer **Van Tiggelen** (PVV) zegt dat de PVV motie 54 als afgedaan beschouwt.

De PVV ziet geen stikstofprobleem en geen stikstofcrisis. Zowel rekenkundig als natuurkundig klopt daar weinig van. Het wordt gebruikt als kapstok om een andere agenda te bewerkstelligen.

Mevrouw **Koning** (CDA) vertelt dat het CDA blij is dat Gedeputeerde Staten bereid zijn om met de bewoners van de Binnenduinrand in gesprek te gaan. Ook is de fractie blij met de opmerking van GL dat boeren een rol moeten kunnen spelen in het natuurbeheer. Het CDA hoopt op een goed plan, zodat duidelijk wordt hoe het agrarisch beheer wordt toegepast.

De heer **De Wit** (VVD) is ook blij met de toezegging van de gedeputeerde om in overleg te treden met de insprekers en bewoners van het binnenduinrandgebied. Hoe denkt de gedeputeerde de kou uit de lucht te halen?

De heer **Kohler** (JA21) gaat nader in op de afrekenbaarheid van alle adviezen. Hij verwijst naar het werkbezoek aan Schoorl, met de afgeplagde duinen en heidevelden. Wat we wilden bereiken, gaat niet gebeuren. Het duingebied bij Schoorl lijkt een prairie te worden. Stikstof in het duingebied komt uit zee en uit het buitenland. Er komt niet terecht van het plan dat er ooit was voor een grijs duin en een wandelend duin. Is het niet verstandig om in de toekomst de afrekenbaarheid van de adviseur(s) mee te nemen?

De heer **Cardol** (GL) vraagt nogmaals aandacht voor het Manpadslaangebied bij de gedeputeerde. De gedeputeerde sprak over maatwerk. Maatwerk vraagt om openheid van beide partijen. Voorkomen moet worden dat onrust wordt gecreëerd door onzorgvuldigheid in het communicatieproces. De gedeputeerde sprak over de voortgang van het stikstofdossier. Voor Statenleden die af en toe met dergelijke dossiers worden geconfronteerd, is het lastiger te volgen dan wanneer je er dagelijks mee bezig bent. De heer Cardol vraagt of een helder proces met rapportage aan de Staten mogelijk is, waarin regelmatig alle onderwerpen in het stikstofdossier de revue passeren.

Gedeputeerde **Rommel** zegt over de kou uit de lucht halen dat zij van de betreffende Zoom-meeting in Zuid-Kennemerland heeft geleerd. De gedeputeerde betreurt het dat zij de Zoom-meeting niet heeft bijgewoond. Zij probeert in het vervolg zo veel mogelijk aanwezig te zijn bij de start van een gebiedsgerichte aanpak met stakeholders en bestuurders en raadsleden mee te nemen. Het is jammer dat de uitnodiging voor afgelopen vrijdag de gedeputeerde niet bereikt heeft. De insprekers hebben aangegeven dat ze de gedeputeerde nogmaals zullen uitnodigen. In reactie op de heer De Wit zegt de gedeputeerde dat zij het niet meer terug kan draaien. Het is vertrouwen en overleg. De gedeputeerde is blij dat insprekers willen meedenken en meepraten. Communicatie is het enige dat kan helpen.

De heer Cardol haalde de woorden uit de mond van de gedeputeerde, in het kader van het stikstofdossier wordt regelmatig de nieuwsbrief 'Natuurversterking en Stikstof' uitgebracht. De gedeputeerde roept de Statenleden op zich aan te melden voor de nieuwsbrief. Die geeft regelmatig een update over de stand van zaken. Als Statenleden zelf ideeën hebben over manieren van informeren dan hoort het college dat graag.

Bij interruptie merkt de heer **Dessing** (FvD) op dat de nieuwsbrief relevant is voor de gehele commissie. Hij stelt een plenaire aanmelding voor.

Gedeputeerde **Rommel** zal de griffie vragen om de betreffende link door te sturen.

Ten aanzien van het Manpadslaangebied zal de gedeputeerde de betreffende projectleider de vraag om aandacht meegeven.

Over het resultaat bij Schoorl en de afrekenbaarheid van adviseurs zegt de gedeputeerde dat het laatste niet

mogelijk is. De natuur laat zich niet altijd leiden. Ook de politiek heeft invloed op beheerplannen. Dat komt niet altijd van adviseurs. Er komen evaluaties van de N2000-beheerplannen. Daaruit kunnen conclusies worden getrokken.

De heer **Zoon** (PvdD) wijst op de technische briefing waarom het CDA vroeg.

De **voorzitter** constateert dat er een brede behoefte is aan een technische briefing. De griffie zal een technische briefing organiseren.

Mevrouw **De Groot** (SP) merkt op dat toen haar fractiegenoot wilde beginnen over het natuurbeheerplan, de voorzitter dat afkapte. Mevrouw De Groot vond dat vervelend.

De overige commissieleden werd wel toegestaan te spreken over het natuurbeheerplan.

De **voorzitter** legt uit dat het natuurbeheerplan separaat wordt besproken onder agendapunt 11.b. Het gaat om twee verschillende voordrachten.

De voorzitter concludeert dat het agendapunt 'Programma Natuurnetwerk 2022' voldoende is behandeld. De commissie beschouwt motie 54 als afgedaan. De voordracht zal als bespreekstuk worden doorgeleid naar Provinciale Staten op 15 november.